

ØF-notat15/2004

**Følgforskning av
Ungt Entreprenørskaps program:**

***"Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring
og utdanning i Norge"(2001-2005)***

Underveisnotat 1. års følgeevaluering

**av
Svein Frydenlund**

og

Trude Hella Eide

Østlandsforskning

er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med Oppland, Hedmark og Buskerud fylkeskommuner samt Kommunaldepartementet som stiftere, og har i dag 25 ansatte.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling

Velferds-, organisasjons- og kommunalforskning

Østlandsforsknings viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter

ØF-notat15/2004

**Følgeforskning av Ungt Entreprenørskaps program:
*"Program fornyskaping og entreprenørskap i
opplæring og utdanning i Norge"(2001-2005)***

Underveisnotat 1. års følgeevaluering

**av
SveinFrydenlund**

**og
TrudeEide**

Tittel:	Ungt Entreprenørskap: "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005). Følgeevaluering 2003 med fokus på oppstartsutfordringer
Forfattere:	Svein Frydenlund, Trude Eide
ØF-notat nr.:	15/2004
Prosjektnummer:	K156
Prosjektnavn:	Følgeevaluering Ungt Entreprenørskap
Oppdragsgiver:	Ungt Entreprenørskap (UE)
Delprosjektleder:	Svein Frydenlund
Referat:	Ungt Entreprenørskap sitt "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005) har som hensikt å bidra til utvikling av entreprenørskapskompetanse hos elever og ungdommer. I programmet skal det utvikles nettverk, materiell, metoder og støtteapparat for et systematisk og varig samarbeid mellom lokalt arbeids- og næringsliv og utdanningsinstitusjoner i lokalmiljøet for derigjennom å øke elevenes entreprenørskapskompetanse. Notatet adresserer følgeforskningens første år, 2003, har hatt fokus på oppstartsutfordringer relatert til å få Ungdomsbedrift (UB)-metoden etablert, samt hvordan elever og lærere opplever UB-metoden i praksis. Studien viser bl.a. at UB har en raskt økende utbredelse og det er stadig flere skoler som inkluderer UB i skolens virksomhetsplan. Metoden blir verdsatt av både elever og lærere, og økt selvtillit og personlig utvikling på flere hold hos elevene synes ofte å være konkrete resultat av deltakelse i UB. Flere funn relatert til forankring, bruk, samarbeid med næringslivet, samt sentrale medlemmers tanker om ungdomsbedrift (UB) i skolen blir omtalt sammen med anbefalinger på tiltak for ytterligere å styrke UEs program ytterligere.
Sammendrag:	Norsk
Emneord:	Dataspill, opplevelsesproduksjon, IKT, klynge, bedriftsnettetverk
Dato:	November 2005
Antall sider:	45
Pris:	120,-
Utgiver:	Østlandsforskning Serviceboks 2626 Lillehammer Telefon 61 26 57 00 Telefax 61 25 41 65 e-mail: post@ostforsk.no http://www.ostforsk.no

Ungt Entreprenørskap:

"Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005)

Følgerevaluering 2003 med fokus på oppstartsutfordringer

Trude Eide & Svein Frydenlund

Innhold

1. Innledning & bakgrunn

- 1.1 Innledning
- 1.2 Fokus for denne rapporten
- 1.3 Sammenhengen med den videre følgeforskningen

2. Metode og utvalg

- 2.1 Metodisk tilnærming
- 2.2 Utvalg av case
- 2.3 Kort presentasjon av casene

3. Oppstartsutfordringer

- 3.1 Fylkesledernes synspunkter
- 3.2 Skoleledelsens synspunkter
- 3.3 Lærernes synspunkter
- 3.4 Elevenes synspunkter

4. Innspill fra sentrale medlemmer

- 4.1 Innspill og kommentarer fra Nærings- og handelsdepartementet
- 4.2 Innspill og kommentarer fra Utdannings- og forskningsdepartementet
- 4.3 Innspill og kommentarer fra Statens nærings- og distriktsutviklingsfond

5. Oppsummering og anbefalinger

- 5.1 Forankring av UB konseptet
- 5.2 Utfordringer ved skolestart

Vedlegg:

- 1. Kontaktpersoner
- 2. Østlandsforsknings pågående arbeid på feltet
- 3. Intervjuguide: UE fylkesledere, Sentrale medlemmer
- 4. Spørreskjema for skolen UB koordinator

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Innledning

- På bakgrunn av forstudien "Ungt entreprenørskap og regional utvikling" (gjennomført 2002) ble Østlandsforskning tildelt oppdraget for følgeevalueringen over 3 år av UEs program "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005).
- Denne rapporten er en del-leveranse av denne følgeevalueringen og adresserer aktiviteter gjennomført i 2003 der fokus har vært på oppstartsutfordringer relatert til å få UB-metoden etablert.

1. Innledning og bakgrunn

1.2 Fokus for denne rapporten

- Følgeforskningen i 2003 har tatt utgangspunkt i evalueringens hovedmålsetting: å undersøke i hvilken grad og hvordan ulike tiltak og strategier bidrar til måloppnåelse, jf de mål som er satt for virksomheten fra sentralt hold. Målene kan summeres i at *entreprenørskapskompetansen til elevene skal økes*.
- I hovedsak har man rettet fokus på de tiltak, strategier og prosesser som har direkte berøring med - og betydning for - *forankring og iverksetting* av UEs konsepter og konseptrelaterte tiltak i skolene. Dette fordi:
 - En forståelse av hvordan forankring og iverksetting foregår er avgjørende for integrering og gjennomføring av entreprenøriell virksomhet og opplæring i de enkelte skolene.
 - *Institusjonalisering* av prosesser i de enkelte skolene er av stor viktighet. Dette inkluderer ikke bare etablering av rutiner og prosesser internt i den enkelte skole, men også mer ekstern institusjonalisering mot næringsliv, organisasjoner og andre aktører i lokalmiljøet.

1. Innledning og bakgrunn

1.3 Forbindelsen med den videre evalueringen

- Senere i evalueringen (2204 – 2005) vil vi mer spesifikt ta for oss fasene for gjennomføring av konsepter og tiltak (f. eks identifisere typer case som har bedre suksess i gjennomføringsfasen enn andre – og finne årsaker), og også se på resultatet (f. eks om konseptene gir den kompetansen de faktisk skal etter intensjonen – læringsformer og materiell osv) og mulige endringer i entreprenørskapskompetansen og holdninger hos elever og ungdommer som har gjennomført konsepter i regi av Ungt entreprenørskap.
- Vi vil senere også rette direkte fokus på den interne organiseringen i UE og samspillet med andre aktører.
- Det er videre en målsetting for ØF parallelt med gjennomføringen av følgeevaluering en av UEs program å identifisere prosjektideer og finansiering av disse som tematisk sett har et klart grensesnitt til den pågående følgeevaluering, og dermed vil fungere som et supplement til denne. I prosessen med å sikre utarbeidelse og finansiering av relevant tilleggsforskning vil ØF bygge videre på elementer som ligger i instituttets eksisterende portefølje innen næringsutvikling, entreprenørskap og regionalutvikling. Oversikt over pågående relevante prosjekter ligger vedlagt, vedlegg 1.

2 Metode og utvalg

2.1 Metodisk tilnærming

- Evalueringsdesignet har vært basert på *dybdetilnærming* ved bruk av personlige - primært individuelle - intervjuer og samtaler med aktører i hvert case (lærere, elever, skoleledelse, næringsliv, andre aktører). Intervjuene har blitt supplert med en mindre spørreundersøkelse for å innhente mer kvantitative data.
- Datainnsamlingen har hatt følgende profil:
 - Intervjuer har blitt foretatt med representanter for de følgende av UEs sentrale medlemmer: UFD, NHD, SND. Dette ble gjort for å etablere en forståelse for de sentrale medlemmers interesser i og oppfatning av UEs arbeid.
 - ØF deltok som observatører på UEs nasjonale messe 2003
 - Telefonrunde for å innhente informasjon fra de fleste videregående skolene i de fire casefylkene.
 - Besøk og dybdeintervjuer har blitt foretatt på 5 skoler.
 - 4 av UEs fylkesledere har blitt intervjuet (telefonintervjuet eller avlagt besøk)
 - 15 skoler deltatt i en spørreundersøkelse distribuert via e-post til den respektive skoles UE-koordinator, for å innhente informasjon som supplement til dybdeintervjuene.

2 Metode og utvalg

2.1 Metodisk tilnærming

- Akershus, Hedmark, Møre og Romsdal og Østfold fylker har blitt valgt ut som case-fylker som skal følges mer inngående i løpet av den treårs-perioden følgeforskningen pågår. For hvert av fylkene har fire-fem videregående skoler blitt valgt ut som case for hele evalueringsperioden i samråd med Ungt entreprenørskap. Utvalget har blitt basert på følgende kriterier:
 - Geografisk beliggenhet (næringstilknytning)
 - Studieretning på skolen
 - Tradisjon for entreprenørskapsopplæring
 - Kreativitet i valg av prosjekter (Kvinner, landbruk, distrikt)

2 Metode og utvalg

2.2 Valg av case

- De skolene som ble valgt ut til delta i undersøkelsen er:

	Type skole	Akershus	Østfold	Hedmark	Møre & Romsdal
Videregående skole	Y	Drømtorp	Glemmen	Øvrebyen Jønsberg	
	A				
	YA	Bjørkelangen Hvam	Greåker Askim Borg	Trysil Åsnes	Tingvoll Romsdal Vsk Sykkylven Atlanten
Høgskole			Høgskolen i Østfold		

Y = yrkesfaglig opplæring

A = allmennfaglig opplæring

YA = både yrkes- og allmennfaglig opplæring

2 Metode og utvalg

2.3 Kort presentasjon av casene

Skolens navn	Antall elever ved skolen	Oppstartsår for UB ved skolen	Totalt antall elever deltatt i UB	Antall lærere med UE opplæring (antall eller %)	Antall UB dette skoleår
Glemmen vgs	1140	1995	300	(A)6%, (Y) 2,5%	13
Borg vgs	850	1998	-	-	-
Askim vgs	750	1996	350	(A) 6%, (Y) 5%	9
Greåker vgs	780	1991	850	(A) 6, (Y)1	12
Dømtorp vgs	465	1999	150	(Y) 99%	23
Bjørkelanger vgs	573	2002	48	(A) 2, (Y) 0	4
Hvam vgs	250	1999	60	(A) 0, (Y) 10%	6
Øvrebyen vgs	412	1999	153	(A) 5, (Y) 2	3
Åsnes vgs	220	1999	40	(A) 5%, (Y) 50%,	3
Jønsberg vgs	136	2001	-	(Y) 5%	4
Trysil vgs	289	2000	60	(A) 4%, (Y) 8%	1
Atlanten vgs	470	1999	75	10%	5
Tingvoll vgs	107	2003	4	(A) 5%	1
Sykkylven vgs	232	2000	192	(A)5%, (Y)45%	4
Romsdal vgs	1000	2000	340	(A) 4, (Y) 11	11

A = allmennfaglig, Y = Yrkesfaglig

3 Oppstartsutfordringer

3.1 Fylkesledernes synspunkter

Organisering:

- Et aktivt og støttende styre er vesentlig og virker avgjørende for å sikre god og effektiv promotering mot ulike nettverk og miljøer. Styresammensetning også viktig; stor fordel dersom både representanter fra fylkeskommune, regionale utviklingsfora, næringslivet og skolen er medlemmer. Elevmedvirkning i styresammenheng synes ikke å være avgjørende.
- Der finansieringen av regional virksomhet ikke er avklart oppleves finansieringsarbeidet som utfordrende, tidkrevende og forstyrrende i forhold til arbeidet med spredningen av UEs konsept.

Rekruttering av skoler:

- Best spredningseffektivitet når initiativet kommer fra lærerne selv og ikke fra fylkesleder.
- Metoden er enklest å få etablert i skoler som driver med yrkesrettede utdanninger.
- Det er vanskelig å få inngrep mot skoler med kun allmennfaglige studieretninger:
 - Akademiske tradisjoner gjør at man ikke ser muligheten til å bruke UB som rammen rundt fagkretsen.
 - I enkelte fag er det for stort gap mellom det en investerer i tid til UB og det en får igjen i form av oppnådde mål i læreplanen. Ved å prioritere UB vil en av tidsmessige årsaker måtte velge bort vesentlige elementer i læreplanen. Dette er spesielt problematisk ifht allmennfaglig studieretningsfag hvor elevene har sentralstyrte eksamener.

3 Oppstartsutfordringer

3.1 Fylkesledernes synspunkter forts.

UE materiell & kurs

- UEs materiell blir veldig godt mottatt, og fungerer som et godt innsalgsværktøy. For mange kan materialet virke for omfattende.
- Når spredning ofte skjer på bakgrunn av initiativ fra lærere (ildsjeler) er det viktig å sikre rekruttering av lærere til å delta på UEs introduksjonskurs.
- "Kick-off" som motivasjonsfora synes å ha god effekt.

UE & næringslivet

- Stor variasjon i hvordan man systematisk jobber ut mot næringslivet og får disse involvert både som sponsorer og rådgivere/mentorere.
- Det er en økende grad av partnerskapsavtaler mellom UE og næringslivs-aktører eller foreninger med høy andel næringslivsaktører.
- I de fylkene hvor UE har klart å etablere gode partnerskap med grupperinger i næringslivet (som f.eks samarbeidet med Rotary i Akershus), virker det lettere å få til en generell spredning av konseptet og en forståelse for viktigheten av ungdomsbedriftsmetoden; samarbeidet næringsliv-skole blir tettere og mer fruktbart.

3 Oppstartsutfordringer

3.2 Skoleledelsens synspunkter

- Det er sjelden at skoleledelsen selv tar det første initiativet til å få UB-metodikken etablert som metode i skolen. Vanligvis kommer initiativet fra lærere – "ildsjeler" – som viser interesse for metodikken. Det tar ofte flere år fra første UB har vært etablert til skoleledelsen ser det som en del av sin virksomhet.
- Initiativ fra UEs fylkesleder er viktig, men ikke avgjørende for forankring i skoleledelsen.
- Stadig flere skoler gir rom for UB i skolens virksomhetsplan. Det er ikke automatikk i forholdet innlemmelse i skolens virksomhetsplan og øremerkede midler på skolens budsjett til å arbeide med UB-metoden.
- Skoler som har sikret god forankring i ledelsen synes å ha en bedre vekst i antall elever som får entreprenørskapsopplæring og deltar i UBER fremfor skoler hvor denne forankringen er svakere.
- UEs evne til å skape oppmerksomhet og blest om skolens arbeid blir spesielt verdsatt av skoleledelsen. Ikke minst i en tid da medias omtale av skolene oftest har en negativ vinkling.
- Rundt halvparten av skolene i vårt utvalg praktiserer UB-metoden som et valgfag, og ikke som en metode som kan brukes på tvers av mange fag. Ved skoler som tilbyr studieretningsfaget markedsføring og salg&service benyttes UB som en metode i disse fagene.

3 Oppstartsutfordringer

3.2 Skoleledelsens synspunkter, forts.

- Det er et økende krav til skolene om å tilby differensiert undervisning. UB blir av mange sett på som et optimalt verktøy å bruke i denne sammenheng.
- Skoleledelsen i videregående skole allmennfaglig studieretning, sier at de fleste fagene i allmennfag har læremål der UB har marginal relevans. De opplever at UB som metode kun kan forsvares i fag som har en klar relasjon til metodikkens struktur og innhold, f. eks. markedsføring, service, media og kommunikasjon etc.
- Videre er fag- og klassestrukturen i allmennfaglig studieretning så kompleks at samarbeidet mellom lærerne vil kreve store ressurser. Det er også antydnet at en viss grad av overtallighet blant lærere innen allmennfag, kan ha ført til mindre risikovillighet i forhold til det å satse på nye og utradisjonelle prosjekter og undervisningsmetoder.

3 Oppstartsutfordringer

3.3 UB-lærernes synspunkter

Generelt:

- UB som metode oppleves som viktig, lærerikt og meningsfull, og skaper gode læringsarenaer og arbeidsmiljø mellom elevene, samt i relasjonene elev/lærer (stor tro på "Dewey-prinsippet" - læring gjennom erfaring).
- Økt selvtillit og personlig utvikling på flere hold hos elevene synes ofte å være konkrete resultat av deltakelse i UB.
- Det oppleves positivt at læringsmetoden krever proaktivitet; det verdsettes at UB adresserer en læringsprosess som elevene selv må styre.
- For de aller fleste svarer innsatsen til forventningene tross langt større krav til innsats enn forventet.
- Selv om metoden syntes å bli spredt og implementert likt fra skole til skole, synes det ikke å finnes én mal for hvordan en skal få konseptet til å fungere maksimalt; alle klasser er forskjellige, og metode-omfang og materiell må tilpasses den enkelte klasse.
- Det syntes heller ikke å være en optimal størrelse på den enkelte UB (antall elever), men i situasjoner hvor en hel klasse er med i en UB (vanlig innen byggfag, kokk & servitør, etc.) kan man oppleve at det er utfordrende å få effektivitet i arbeidet. Det blir ofte de aktive elevene ("ildsjelene") som gjør arbeidet mens de passive henger bare med. I store UBER blir det ofte en tendens til fokus på produksjon og drift i stedet for entreprenørskap og innovasjon.

3 Oppstartsutfordringer

3.3. UB-lærernes synspunkter, forts.

- Strategisk og organisatorisk forankring i skolen er avgjørende for på lang sikt å få UB etablert som en metode i skolen.
- Det er en generell utfordring å legge forholdene til rette for at alle skal kunne ha UB. Mange opplever at UB som metode ikke sikrer at målene i lærerplanene blir møtt tilstrekkelig (varierer fra fag til fag). Dette er tydeligst innen allmennfaglig studieretning der det er en generell oppfatning at UB kun kan ha en begrenset rolle i forhold til innlæring av pensum totalt sett.
- Man ser behov for å få UB inn som et eget fag ved lærerhøgskolen; spesielt viktig for å sikre integrering mot allmennfag.
- Messer/konkurranser er viktig også for lærerne, ikke minst for å treffe andre lærer og se nye måter å bruke konseptet på.

UB og skoleåret:

- Det er ofte en utfordring å få gjennomføringen av UB til å passe skoleåret:
 - Etablering av en UB fra ideskaping til oppstart og produksjon krever et bevisst forhold og fokus på utviklingsfaser i forhold til tidsrammer. Mange UBER når aldri produksjonsstadiet bl.a. fordi elevene ofte har problemer med å sette UB-virksomheten inn i faser og tidsrammer.
 - En sterk fokus på messedeltakelse/konkurranser resulterer i at en del elever mister motivasjonen for videreføringen av UBen og dermed mister vesentlige deler i læringsprosessen dersom de ikke oppnår gode resultater i konkurransene.

3 Oppstartsutfordringer

3.3 UB-lærernes synspunkter, forts.

- I mange fag er det av praktiske hensyn nærmest påkrevd at aktivitetene i faget planlegges på våren/sommeren for å sikre effektiv oppstart av skoleåret på høsten (ref. "byggfag" der elevene skal sikres erfaring fra en rekke ulike typer byggprosjekter som igjen må koordineres og planlegges med oppdragsgivere). I slike tilfeller blir skoleåret for kort for at aktivitetene skal starte på høsten og enkelte mener UB gir for liten uttelling og derfor ikke kan bli prioritert.

Lærerrollen & læreplan:

- Metoden oppleves som uslåelig der man klarer å tilrettelegge metoden til å bygge oppunder kravene til læreplanene i de ulike fag.
- Etter hvert som UB-lærerne får mer trening og erfaring synes det enklere å legge en større del av læreplan inn under UB-metoden
- For lærernes del er det akademiske tradisjoner kombinert med fag-spesifikke lærerplaner som gjør det vanskelig å adoptere UB som metode. Videre er det ofte en stor utfordring innenfor komplekse klasse- og fagstrukturer å få til en arena og samarbeidskonstellasjoner i lærerkollegiet hvor UB faller naturlig inn.

3 Oppstartsutfordringer

3.3 UB-lærernes synspunkter, forts.

- Mange elever ser på allmennfaglig studieretning som en nødvendighet og springbrett for å komme videre; de er svært målbevisste med fokus på pensum og eksamener. Studiekravene gjør at alt som ikke er helt nødvendig i forhold til å sikre gode karakterer og allmenn studiekompetanse ikke blir prioritert.
- Mange elever innen allmenn føler videre at forelderengasjementet går i retning av at de bør fokusere på "pensum og skole" i stedet for "alt dette andre".
- UB som konsept innen allmennfag synes å fungere i fag der det er en klar relasjon mellom faget og hovedpilarene i UB-konseptet (eks. markedsføring og organisasjonslære). I et fag som norsk er rapportskriving et aktuelt tema i forhold til UB. Problemet er at rapportskriving blir som en parentes å regne i forhold til andre tema i læreplanen. Videre mener noen at det meste av det som er aktuelt i norsk i forhold til UB er det forventet at elevene har gjennomgått på ungdomsskolen.
- Ved våre caseskoler viser det seg at de er vanlig at UB behandles og blir godkjent som valgfag (1-2 timer per uke). I enkelte tilfeller også uten at timen er avsatt på timeplanen.
- Siden man flere steder i landet i grunnfag på allmennfaglig retning går i en og samme klasse hele året, er det enkelte som hevder at det skulle det være mulig å få til et konsept rundt entreprenørskapsopplæring spesielt tilrettelagt for grunnfag allmennfaglig studieretning.

3 Oppstartsutfordringer

3.3 UB-lærernes synspunkter, forts.

UE materiell:

- Materialet er lett å bruke og beskriver konseptet, planlegging og gjennomføring på en detaljert og god måte.
- Detaljnivået og omfanget derimot oppleves av mange for omfattende og mange lærere er usikre på hvor mye av materialet de bør distribuere til elevene. Materialets inndeling og faser gjør videre at oppstartsfasen blir for lang i forhold til tiden man har til rådighet for produksjon/drift. Videre noe usikkerhet rundt hvor mye av det som står i UB-permen som elevene faktisk forstår.

Tid & ressurser:

- Det er viktig å innse og forstå for alle parter at det tar tid og krefter å få UB etablert som konsept. Mange lærere sliter med at deres innsats for å få skolen til å gå nye veier blir lite verdsatt av kollegaer.
- Planlegging og kvantifisering av tid og ressurs for å få UB til å fungere er vanskelig da UB oftest blir betraktet som en aktivitet man gjør i tillegg og settes oppå de andre fagene. Typiske utfordringer er å skaffe en mulighet til å prioritere UB samt mangel på kontinuitet i arbeidet.
- For å sikre effektivitet er det viktig å forberede elevene så godt som mulig på et tidlig stadium. Mange opplever det som fordelaktig i den utstrekning det er mulig å snakke med elevene på våren før UB året; tema som forretningsideer, etc. bør utvikles og modnes over tid. Erfaringene tilsier at det kan bli mye tidkrevende administrasjon på høsten, og man mister fort mye tid.

3 Oppstartsutfordringer

3.3 UB-lærernes synspunkter, forts.

- Mange lærere synes det er en vanskelig avveining mellom det å gi elevene frihet og ansvar til å disponere tiden sin sjøl versus det å ha mer lærerstyrte aktiviteter. "Faren" ligger i at lærerne risikerer å miste oversikten over elevens aktiviteter/avtaler osv, og noen har forsøkt å kompensere for dette ved å la elevene skrive aktivitetsplaner som viser alle typer oppdrag, deadlines, osv. Det å "gi slipp" på elevene resulterer ofte i at elevene tar på seg for mange aktiviteter eller oppdrag. Det er bittert, men samtidig mye læring i, å miste en kunde som ikke får det den har bestilt. Resultatet er ofte at elevene kommer ut i arbeidslivet med en god forståelse av hva som kan og eventuelt ikke kan gjennomføres innenfor visse tids- og ressursrammer.

Nettverk utenfor skolen:

- Det oppleves som positivt fra alle parter å involvere en "mentor/rådgiver" fra næringslivet i den enkelte UB, men det er store variasjoner i hvorvidt dette samarbeidet fungerer.
- Ved de skolene som får samarbeidet med mentor til å fungere godt, har mentor en konkret rolle i UBene som faglærer og/eller veileder/rådgiver innen spesifikke temaer.

3 Oppstartsutfordringer

3.3 UB-lærernes synspunkter, forts.

- Av praktiske hensyn og ikke minst p.g.a. begrensede tidsressurser fra elevenes side er det i mange skoler slik at en av faglærerne ved skolen tar den operative rådgiverrollen overfor UBene, mens rådgiveren fra næringslivet blir en proforma affære for å sikre den formelle etableringen av bedriften.
- UBer som har et godt samarbeid med det lokale næringslivet synes å gi større tilfredshet hos elever enn de som har mindre kontakt & støtte fra næringslivet. Det kan synes som at kontakten med eksterne aktører gir elevenes arbeid mer legitimitet og dermed virker ansvarliggjørende på elevene.
- Et godt samarbeid med nettverket rundt skolene (lokalt nærings- og kulturliv, kommunen, mentor, foreldre, naboer) synes avgjørende med hensyn til å sikre UBene tilgang til sponsorstøtte, lokaler, maskiner og materiell etc.

3 Oppstartsutfordringer

3.4 Elevenes synspunkter

- UB skaper stort engasjement, er en god måte å lære på, føles fornuftig og gir noe verdifullt og helt nytt.
- Elevene opplever det positivt at læringsmetoden krever proaktivitet; de verdsetter en læringsprosess som de selv må styre; økt selvtillit og personlig utvikling synes ofte å være et konkret resultat av de ulike aktiviteter elevene gjennomfører; .
- UB er vanskelig; de ulike fasene er veldig krevende på hver sin måte. Det er krevende å finne en forretningsidé, det er krevende å komme i gang med produksjonen - ofte mye mer omfattende enn det man tror.
- Elevene vil oppfordre andre elever til å delta på UB til tross for innsatskravet; utrolig mye jobbing både på dagtid, kveldstid og helger.
- Utfordrende å fordele jobber og jobbe sammen med mennesker på en helt annen måte. En fordel å kjenne hverandre på forhånd.
- Må stå til ansvar for det en gjør; nå er det ikke lengre en selv i forhold til læreren; det er en selv i forhold til UBen og de andre. Det å "sluntre unna" gir en helt annen mening.
- Messedeltakelse og konkurranser oppleves som spennende og er en stor motivasjonsfaktor. Det ligger mye prestisje i å vinne på både på fylkesmesser og nasjonale messer. Økt krav om profesjonalitet kan føre til at konkurranserresultatet blir viktigere for enkelte enn erfaringene og læringsprosessene.

3 Oppstartsutfordringer

3.4 Elevenes synspunkter, forts.

- Enkelte opplever det vanskelig å finne sponsorer og selge andeler; problematisk å skaffe finansiering til en skoleaktivitet gjennom salg av andeler til familie og venner.
- Flere avventer med å registrere bedriften fordi de er usikre på om de faktisk vil få til det de har satt seg fore. Samtidig er det vanskelig å forplikte seg før alt det formelle er på plass.
- Etablering av en UB fra idèskaping til oppstart og produksjon krever et bevisst forhold og fokus på utviklingsfaser i forhold til tidsrammer. Mange UBer når aldri produksjonsstadiet bl.a. fordi elevene ofte har problemer med på sette UB-virksomheten inn i faser og tidsrammer.
- Lærer verdien av samhold og hva som må til for å styre samholdet i UBen for å lykkes.
- Lærer konflikthåndtering; konflikter kommer og man lærer at disse må håndteres for å komme seg videre.
- Det oppleves godt å bli ferdige med ting og komme seg videre til neste utvikingsfase.
- Elevene er ærlige på at de er opptatt av å tjene penger; skoleturer, andre formål; - pengedimensjonen oppleves som en ekstra gulrot.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.0 Synspunkter fra NHD, UFD og SND

Generell tilbakemelding fra sentrale medlemmer:

- Stor tilfredshet med arbeidet som har blitt nedlagt av UE.
- Det er for tiden ingen annen aktør på markedet som kan ta den rolle UE har.
- Ser gjerne flere og nye aktører på markedet, spesielt aktører som har en noe bredere pedagogisk plattform.

Medlemmenes forståelse av UE målsetting:

- Å gi unge mennesker holdningskompetanse og verdier i forhold til deres muligheter til å påvirke sin egen hverdag og forberede unge mennesker på å møte et fremtidig arbeidsmarked.
- Å utvikle nettverk, materiell, metoder og støtteapparat for et systematisk og varig samarbeid mellom lokalt arbeids- og næringsliv og utdanningsinstitusjoner i lokalmiljøet.
- Å gi tilvekstgenerasjonen handlingskompetanse og dermed sikrer at elevene har kunnskap om muligheter for å skape sin egen arbeidsplass i eget lokalmiljø.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.0 Synspunkter fra NHD, UFD og SND, forts.

Hovedtrekk i forankringen & bakgrunn for støtten til organisasjonen:

- Støtter UE da skolen selv ikke har tatt noe helhetlig initiativ innen entreprenørskap og fordi UE er den eneste aktøren med en nasjonal utbredelse og som på bakgrunn i et internasjonalt nettverk tilbyr et ferdig utviklet konsept som har blitt testet i andre land.
- UE tilbyr et program som har holdningsskapende effekt; og omfatter alle skoletrinn.
- UE bør sees som en del av det regionale utviklingsapparatet.

Organisering:

- Uheldig at UE må bruke mye ressurser både sentralt og regionalt for å sikre finansiering av programmets aktiviteter.
- Det forventes at UE på sikt skal klare seg uten finansiering fra sentralt hold.

Forventninger

- At UE opprettholder et nasjonalt perspektiv.
- At veksten bør sikres både nedover mot grunnskole og på høyskolenivå.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.1 Kommentarer fra NHD

- UEs program tilbyr en generell entreprenørskapskompetanse og et meget viktig første og tidlig kontakt med næringslivet.
- Det er viktig at UE opererer på lokalt plan i alle fylker og vedsetter at organisasjonen har relasjoner og nettverk både på lokalt og nasjonalt nivå.
- Entreprenørskapsopplæringen bør ha større fokus på nyskapning. Norge ligger bra høyt på nyetableringer, men langt bak når det gjelder nyskapning. Vi må tenke på morgendagens konkurranse, og dermed ha mer fokus på næringer og bedrifter med vekstpotensial.
- At UE-Norge er en gren av et internasjonalt nettverk er meget viktig. Dette er en type kvalitetssikring da materialet som blir brukt på de ulike skoletrinn i stor grad har blitt utprøvd i andre land.
- NHD verdsetter at UEs program omfatter alle skoletrinn og er opptatt av følgende fokus for de ulike nivåene:
 - Grunnskole: er holdningsskapende og gir entreprenørskapskompetanse.
 - Videregående skole: kunnskap om bedriftsetablering som motiverer og begrenser elevenes barrierer for å skape arbeidsplasser selv.
 - Høgskole/Univ.: solid og nyansert bedriftsetableringskompetanse som er innovasjonsorientert.
- Med den veksten UE opplever i Norge er det viktig å vurdere kvaliteten på programmene de leverer.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.1 Kommentarer fra NHD, forts.

- Man må sikre at universitets- og høyskolestudenter har entreprenøriell handlingskompetanse med seg fra videregående skole. Da de fleste av disse kommer fra allmennfaglig studieretning, er det helt vesentlig å få UEs konsept godt forankret innen denne studieretningen og blant eliteskolene på videregående nivå som bl.a. Oslo Katedralskole.
 - Hvorfor er det vanskelig å få UE til å fungere på allmennfaglig linje ?
 - Kan det være at UEs materiell eventuelt i hovedsak er laget for yrkesfaglige studieretninger, eller er det noe i skolestrukturen ?
 - Hovedutfordringen til NHD er å sikre økt nyskapning og verdistiging. I den sammenheng er det ønskelig å vite mer om hvilken effekt UEs metodikk har på den generelle næringsutvikling og verdiskapningen lokalt og nasjonalt ?
- Næringslivet ikke har gjort nok for å forberede seg på å ta imot ny type arbeidstakere; mennesker som har entreprenørskapskompetanse.
- UE sentralt må jobbe mer mot fylkeskommunene for å sikre at de allokterer ressurser til UE satsingen. Finansieringen bør sees som en ledd i den regionale utviklingen der UE og Fylkeskommunen i partnerskap bidrar til regionalutvikling.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.2 Kommentarer fra UFD

- Man er imponert over hva UE har fått til selv om man opprinnelig var usikker på om UB som metode er riktig for å sikre elever på de ulike skoletrinn en bred erfaring i entreprenørskap.
- Forventer at UEs metode blir utvidet til å omhandle langt mer enn den gjør i dag, og tilrettelegges for bruk i en bredere pedagogisk ramme som kan tilpasses behovene ved de ulike skoletrinn ("Entreprenørskap på timeplanen" ble tolket til å ha en sterkere pedagogisk plattform men viste seg vanskelig å implementere).
- UE har vært veldig nytenkende, men det ligger en potensiell fare i at UB fort kan bli en "sovepute" for enkelte lærere ved at man bl.a. Kan kjører metodikken år etter år etter prinsippet "1 klasse = 1 UB".
- Forventer at UE følger opp entreprenørskaps- og innovasjonstrender fra andre land.
- Forventer at UE sikrer at alle relevante aktører på lokalt plan samarbeider, og bl.a sikrer et godt samarbeid med "Yrkesutdanningsnemnda" i det enkelte fylke.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.2 Kommentarer fra UFD, forts.

- "Entreprenørskap" oppleves fortsatt som dårlig definert og forankret. Utviklingen av konseptene for entreprenørskapskompetanse blir vanskelig å styre dersom enhver samhandling mellom elever kan defineres som entreprenørskap.
- UEs rolle er essensiell i videreutvikle av partnerskapet mellom skole og næringsliv som i dag gjør at vi på nasjonalt plan har 30 000 lærlingplasser.
- Ut over oppstartsperioden bør UE sentralt klare seg uten statlige midler, samt at regionsapparatet bør knyttes tettere opp mot de respektive fylkeskommunene.
- Opplever at UE er gode på å sikre fokus og blest om aktiviteter og messer som arrangeres utenfor skolen, men er usikre på UEs spredningsevne da man opplever UE som lite omtalt og synlig i skolen.
- Som et distriktpolitisk virkemiddel spiller UE en viktig rolle i å bidra til at unge mennesker skal kunne se mulighetene til å etablere et levebrød i sitt lokalmiljø.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.3 Kommentarer fra SND

- Støtter UE på bakgrunn av organisasjonens målsetting om å tilby entreprenørskapskompetanse på alle skoletrinn. I tillegg til UE støtter SND tre andre organisasjoner som jobber med utvikling av handlingskompetanse hos ungdom: NBU, 4H og Norges Ungdomslag.
- Opptatt av at det er alt for lett å undervurdere satsingen innen entreprenørskap fordi det er en forståelse av dette skal kunne ordne seg uten særlig innsats. Spesielt utfordrende da man opplever en offentlig gjerrighet innen dette å satse på entreprenørskap i skolen.
- Entreprenørskap må forankres tydelig i det regionale systemet, og da trengs det mekanismer, arbeidsformer, organisasjonsformer og koplinger slik at aktørene drar lasset sammen. Det er i dag mye revir-tankegang, konkurranse og personfokus som gjør dagens satsing blir meget fragmentert.
- SND har i fem utvalgte fylker sitt eget pilotprogram innrettet mot ungdom og entreprenørskap.
- Entreprenørskapskompetanse er viktig og må inn som holdningsskapende grunnkunnskap tidlig; er ikke noe man kan være innom kun en gang; må utvikles og verdlikeholdes.

4 Innspill fra sentrale medlemmer

4.3 Kommentarer fra SND, forts.

- Meget uheldig dersom akademiske tradisjoner og miljøer med ansvaret for opplæring av kommende generasjoner ikke er opptatt av entreprenørskap. Det er viktig at UEs metode også blir tatt i bruk innen allmennfaglige studieretninger og i miljøer som tradisjonelt er forelesnings- og forskningsorienterte.
- Det er bekymringsfullt at næringslivet selv ikke har tatt entreprenørskap i skolen inn over seg og oppdatert seg på dette feltet.
 - Uheldig hvis næringslivet ikke opplever entreprenørskap i skolen som interessant. Effekten av UEs arbeid kan utebli dersom ikke næringslivet er klar over at ungdom har denne kompetansen da man risikerer at ungdom mister motivasjon.
 - Viktig at andre utenforstående arbeider med dette, og SND og UE har klare roller her. Tradisjonelt har ikke entreprenørskap stått høyt på agendaen til de tradisjonelle aktørene som LO og NHO. Fokuset her er å sikre eksisterende medlemmers rammevilkår, ikke å jobber mye med morgendagens næringer.

5. Oppsummering og anbefalinger

5.1 Forankring av UB-konseptet

Med målsetting om at UEs program skal sikre at entreprenørskapskompetansen til elevene skal økes, har vi i 2003 hatt fokus på tiltak, strategier og prosesser som har direkte berøring med - og betydning for - *forankring og iverksetting* av UEs konsepter og konseptrelaterte tiltak i skolene. Vi har i denne sammenheng både sett på oppstartsutfordringer ifbm skolestart om høsten, og oppstartsutfordringer ifbm forankring og etablering av UB-konseptet i skolene. Våre undersøkelser har vist at:

- UB som metode oppleves som viktig, lærerikt og meningsfylt, og skaper gode læringsarenaer og arbeidsmiljø mellom elevene, samt i relasjonene elev og lærer
- Økt selvtillit og personlig utvikling på flere hold hos elevene synes ofte å være konkrete resultat av deltakelse i UB.
- Det er et økende krav til skolene om å tilby differensiert undervisning. UB blir av mange sett på som et optimalt verktøy å bruke i denne sammenheng.
- Vi ser at stadig flere skoler gir rom for UB i skolens virksomhetsplan. Det er imidlertid ikke automatikk i forholdet innlemmelse i skolens virksomhetsplan og øremerkede midler på skolens budsjett til å arbeide med UB som metode på skolen

5. Oppsummering og anbefalinger

5.1 Forankring av UB-konseptet

- Det ser ut til at den mest effektive spredning til nye skoler oppnås når initiativet kommer fra lærerne selv og når disse får god opplæring og støtte fra UEs fylkesleder
- Når det gjelder skolenes samarbeid med næringslivet, viser våre resultater at det er stor variasjon i måten skolene jobber ut mot bedriftene og hvordan de får disse involvert som sponsorer og rådgivere/mentorere. Det kan se ut til at dette i stor grad er basert på personlig kjennskap mellom lærer og bedriftseier el.a., men det er samtidig tendenser som tyder på at bedriftenes involvering i skolen har sammenheng med bedriftenes profil og lokale engasjement. Det vil på sikt være interessant å se nærmere på hvordan det lokale næringslivet selv ser på og forholder seg til skolenes UB satsinger.
- På fylkesplan ser vi at det er en økende grad av partnerskapsavtaler mellom UE og næringslivsaktører eller foreninger med høy andel næringslivsaktører. I de fylker hvor slikt samarbeid er etablert kan det se ut til at UE-konseptet totalt sett fungerer bedre, samt at samarbeidet næringsliv-skole blir tettere og mer fruktbart.

5. Oppsummering og anbefalinger

5.1 Forankring av UB-konseptet

- De av UEs sentrale medlemmer som har blitt intervjuet er godt tilfreds med UEs arbeid slik det fungerer i dag, og forventer samtidig at UE sikrer vekst både nedover mot grunnskole, mot allmennfaglig studieretning og mot høgskolene.
- Det viser seg vanskelig å få forankret UB-konseptet i allmennfaglig studieretning. Både fylkesledere og lærere peker på at rammevilkårene innenfor allmennfag er annerledes enn ved yrkesfagene, og at UB ikke er tilpasset verken timetall, lærerressurser eller læreplanene for allmennfaglig studieretning.
- **ANBEFALINGER:** Vurdere et UB konsept spesialutviklet for første klasse allmennfaglig studieretning.

ANBEFALINGER: Arbeide mot å få UB inn som et eget fag ved lærerhøgskolene, og derigjennom bedre sikre integreringen mot allmennfag.

- **ANBEFALINGER:** I profileringen av UE inn er det viktig å være observant på at en i mange sammenhenger forholder seg til ulike typer skolekulturer hvor tradisjon, normer, verdier og begreper er ulike og i noen tilfeller motsetningsfylte. De tydeligste skillelinjene går mellom den "akademiske kulturen" og den "yrkesfaglige kulturen". En kan for eksempel tenke seg at begreper som kreativitet, ansvarlighet, selvtillit, mot, samfunnsansvar har en annen og mer fruktbar appell innenfor den akademiske kulturen enn begrepene bedriftsetablering, lønnsomhet, effektivitet osv.

5. Oppsummering og anbefalinger

5.1 Forankring av UB-konseptet

- Ungdomsbedriftene synliggjøres i stor grad via messer og konkurranser, som ofte blir dekket i lokal- og riksmidia. Det ser imidlertid ut til å være mindre oppmerksomhet om og kjennskap til de pedagogiske grunnprinsippene som UB-metoden bygger på. Det kan se ut til at UB-metoden fortsatt er ganske ukjent i mange skolemiljøer og spesielt blant skoleledelsen, i tillegg til at sentrale aktører i departementene også etterlyser mer oppmerksomhet rundt UB i skolesammenhenger.

ANEBFALINGER: Synliggjøre UB-konseptet i enda sterkere grad i fora som er relevante for skoleledelsene (tidsskrift, konferanser, skolefaglige forum/nettverk etc), og være spesielt observant på å fange inn skoleledelse innenfor allmennfaglig studieretning.

ANBEFALINGER: I enda sterkere grad framheve UB-konseptets pedagogiske metoder til fordel for vektleggingen av det å drive en bedrift. Det er sannsynlig at det vil kunne appellere til en videre krets av lærere dersom UB-metodikkens kjerne kom tydeligere til uttrykk og ikke så ensidig knyttes til bedriftsetableringen.

5. Oppsummering og anbefalinger

5.1 Forankring av UB-konseptet

- UB kan benyttes som metode i skolen på tre forskjellige vis:
 - Som valgfag
 - Som metode i studieretningsfag
 - Som tverrfaglig prosjekt i både allmennfag og studieretningsfag i en samholdt klasse.

I vårt utvalg er det en nærmest lik fordeling av skoler hvor UB blir brukt som metode i studieretningsfagene (f.eks i markedsføring), og hvor UB benyttes som valgfag. Valgfagene kan være tverrfaglig sammensatt med elever fra ulike studieretninger. Det er derimot ingen av våre skoler som har klart å benytte UB som et tverrfaglig prosjekt slik ovenfornevnte definisjon sier.

ANBEFALINGER: En bør være observant på hva en utbedt bruk av UB som valgfag betyr for forankringen av UB -metoden i skolene og diskutere hva som eventuelt kan gjøres for å bistå skolene ytterligere med å få UB inn i studieretningsfagene.

5. Oppsummering og anbefalinger

5.2 Utfordringer ved skolestart

- Selv for de skolene som har drevet med UB i flere år, oppleves oppstarten om høsten som utfordrende. Det er en fase preget av usikkerhet og mye famling både hos elever og lærere. Oppstarten preges av mye prøving og feiling og dette er tidkrevende. Det er en vanskelig avveiningen mellom det å "gi slipp på elevene" og bruke nok tid i idè- og kreativitetsfasen versus det å få tempo og fremdrift inn i prosessen på et tidlig stadium. Dersom en går for lenge uten å komme i gang med bedriften er faren at elevene mister motivasjon og at lærerne må inn og i større grad enn ønskelig, styre prosessen. Det er en stor fordel om bedriften kommer i gang tidligst mulig med produksjonen.

ANBEFALINGER: Vurdere mulighetene (i de tilfeller dette er mulig) for at deler av UB-arbeidet (som etablering, bli-kjent og idémyldring) kan komme i gang allerede mot slutten av vårsemesteret (eks. VK 1 elever som skal fortsette på VK 2)

5. Oppsummering og anbefalinger

5.2 Utfordringer ved skolestart

- Av samme grunn oppleves ofte tidsfrister i forbindelse med messer og konkurranser som forstyrrende og stressende fordi de kommer i en fase av prosessen der elevenes fokus er rettet mot andre forhold og der mange forhold rundt oppstarten fortsatt er uklare. Fokuset på fristene vil hemme kreativiteten blant elevene.

ANBEFALINGER: Se på mulighetene for å komprimere flere konkurranser til senere i skoleåret.

- Både blant lærere og elever er det pekt på at UB-materiellet virker omfattende og detaljert. Det tar tid å finne frem til de delene i permen som er direkte relevante. Det kan se ut til at behovet for og innholdet i undervisningsmateriellet oppleves ulikt ut fra om elevene/lærerne har UB som valgfag eller som en del av et linjefag.

ANBEFALINGER: Vurdere muligheten for å lage to typer materiell/permer; tilpasset UB som et to timers valgfag, og tilpasset UB som et linjefag.

Kontaktpersoner

- Elisabeth Aarseth, NHD
- Vincent Fleischer, NHD
- Jon Kveine, SND
- Aud Sanner, SND
- Birgitte Sem, KRD
- Katinka Greve Liner, SND
- Kristin Evensen, UFD
- Christer Engström, UE Østfold
- Anne Britt Lier, UE Hedmark
- Petter Skottland, UE Akershus
- Kirsten Aure, UE Møre & Romsdal
- Ingunn Hermansen, NHO Hedmark/Oppland
- Anne Mari Skovly, Glemmen Vgs
- Mette Østli, Glemmen Vgs
- Gunhild Rosnes, Glemmen Vgs
- Arnfinn Løken, Askim Vgs
- Arne Brovold, Askim Vgs
- Renate Lunde, Jønsberg Vgs
- Rune Stensåsen, Stange Vgs
- Per Otto Larsen, Greåker Vgs
- Jan Finnestad, Borg Vgs
- Kjell Aurmo, Trysil Vgs
- Liv Johanne Næsheim, Trysil Vgs
- Yvonne Bunes, Øvrebyen Vgs
- Rolf Lagergren, Åsnes Vgs
- Lars Sveen, Åsnes Vgs
- Borgar Valle, Nord-Østerdal Vgs
- Bjørn Winter Johansen, Østfold Innovasjon (Høgskolen i Østfold)

Vedlegg 1:

Kontaktpersoner

- Karin Øiseth, Akershus vgs
- Espen Feyling, Drømtorp vgs
- Trine Hegedal, Hvam vgs
- Helen Longva Fet, Sykkylven vgs
- Målfrid Lødøen, Sykkylven vgs
- Terje Aurdal, Sykkylven vgs
- Tor Arild Malin, Sykkylven vgs
- Malvin Misje, Sykkylven vgs
- Alf Ekholm, Atlanten vgs
- Harald Stokke, Atlanten vgs
- Åshild Skaret, Atlanten vgs
- Allan Miller, Atlanten vgs
- Jan Roger Gjestad, Atlanten vgs
- Ann Olaug Slatlem, Atlanten vgs
- Randi Langvik, Atlanten vgs
- Gail Opaas, Atlanten vgs
- Annikken Solli, Atlanten vgs
- Beate Langnes, Herøy vgs
- Odd Helge Sandvik, Romsdal vgs
- Rune Fossøy, Tingvoll vgs
- + elever engasjert i en rekke ulike UBer

Vedlegg 2:

Østlandsforsknings pågående arbeid innen feltet

- Østlandsforskning (ØF) har siden instituttets opprettelse i 1984 hatt regional utvikling og utvikling innen offentlig sektor som to prioriterte forskningsområder. Innen regional utvikling har instituttet arbeidet med forskning på næringsutvikling, innovasjon og verdiskaping. I tillegg til å starte evalueringen av UEs program har målsetting med samarbeidet mellom ØF og UE i 2003 også vært å initiere utviklingen av en større kunnskapsbase om entreprenørskap sett i sammenheng med relaterte tema som foretaksklima, innovasjonsproblematikk, nærings- og regionalutvikling. Initiativ som har vært gjennomført for å bidra til denne kunnskapsbasen inkluderer bl.a.:
 - Intervju med et utvalg av sentrale medlemmer av UE for å få en større forståelse & innsikt i deres ønsker og bakgrunn for støtte til UE. Utdrag fra intervjuene med SND, NHD og UFD er vedlagt.
 - ØF har videre i løpet av 2003 arbeidet med følgende prosjekter som har en klar relasjon og et kunnskapsmessig grensesnitt i forhold til målsettingen med samarbeidet ØF & UE:
 - ØF gjennomfører i samarbeid med endel andre forskningsmiljøer *Innlandsmodulen* av det flerårige forskningsprogrammet *Verdiskaping 2010*^[1], som har fokus på verdiskaping og innovasjon i bedrifter, i nettverk av bedrifter og i utviklingskoalisjoner tilknyttet disse nettverkene.

Vedlegg 2:

Østlandsforskning pågående arbeid innen feltet

- I løpet av året har ØF startet et samarbeid med Karlstad Universitetet der vi under Interreg III – Indre Scandinavia arbeider på begge sider av grensen innfor a) foretaksklima & entreprenørskap, b) omstilling i skogbruk & skogindustri, c) reiseliv, d) tjenestesektoren, e) kultur, tradisjon, identitet & kjønnsrelasjoner samt f) generell regionalt utvikling.
- I 2003 startet ØF arbeidet med å etablere et forskningsfelt med fokus på utviklingen av de kulturbaserte og kreative næringer, basert på vår allerede etablerte kompetanse på feltet. Kulturbasert næringsutvikling har som mål å øke verdiskapingen gjennom å utvikle samspillet mellom de to sektorene, for å sette fart i en næringsutvikling basert på innovasjon, iderikdom og kreativitet og på den andre side styrke produksjonen av norsk kunst og kultur.
- I forbindelse med følgeforskningen av UE har ØF også inngått i et samarbeid med NHO/Kvinneuniversitetet hvor vi har sendt en felles søknad til Forskningsrådet på et toårig prosjekt med tittelen; *"Skolens konstruksjon av symboler for ledelse, femininet og maskulinitet, sett i lys av skolebedrifter og samarbeid skole-næringsliv"*. Søknaden er til behandling hos NFR.

Vedlegg 2:

Østlandsforskningens pågående arbeid innen feltet

- ØF har fått oppdraget om å utarbeide kunnskapsgrunnlaget for KRDs regionalmelding for 2004. Utredningsarbeidet skal bl.a. benyttes som grunnlag for å vurdere utvikling av ulike politikk for ulike typer regioner. Dette er et større utredningsarbeid om regionale utviklingstrekk i Norge når det gjelder bosetting og verdiskaping, og det skal særlig legges vekt på analyser av trekk ved befolkningsutvikling, næringsliv og arbeidsmarked, FoU og utdanningstilbud og nivå, samt transportmønster og infrastruktur.
- Et samarbeid mellom ØF og Stange kommune har resultert i en søknad fra stange Kommune til UDI og SND om følgeevaluering av "*Prosjekt sysselsetting Somaliere*" som har fokus på tilrettelegging for utvikling og gjennomføring av entreprenørskapskompetanse og etablering av egen bedrift for flyktninger fra Somalia. Prosjektet vil bli vurdert innfor rammen av UDIs tilskudd til innvandrertiltak og introduksjonsprogram.

[1] Verdiskapning 2010 er opprettet av Norges Forskningsråd, SND, NHO og LO

Vedlegg 3:

Intervjuguide – UEs sentrale medlemmer

Bakgrunn / historie

Medlemmets historie i forhold til involvering i UE:

- Hvor lenge har de vært med ?
- Hva er bakgrunnen til at de støtter UE
- Hvilke komponenter i UEs program er de mest interessert i ?
- Hvilke forventninger har dere til UE på kort og lang sikt ?

UEs program & målsetting

- Hvordan vil dere beskrive hensikten og målsettingen med UEs program
- Hvordan oppleves UEs evne til å nå denne målsettingen med tanke på:
 - at forening som står "utenfor" skole & næringsliv
 - organisering – nasjonal forening med sterke sentrale medlemmer, organisering på sentralt/regionalt/lokalt nivå.
 - finansiering (60% fra næringslivets)
- Hvordan oppleves UEs evne til bl.a.
 - å promotere entreprenørskap i skolen.
 - favne alle trinn inn grunn- og videregående skole, høyskole og universitet.
 - som et verktøy for promotering av innovasjon og nytenking
 - som en brobygger mellom skole og næringsliv ?
 - verktøy for å sikre andelen kvinnelige ledere og kvinnelige entreprenører
 - som et distriktpolitisk virkemiddel
- Diskusjon/gjennomgang av mål/delmål (kommentarer)
- Diskusjon/gjennomgang av sektorovergrepene mål (kommentarer)

Vurdering av organiseringen i forhold til mål/hensikt:

- Er dagens organisering hensiktsmessig ?
- Er dagens finansiering av organisasjonen hensiktsmessig ?
- Er det sentrale parter i tillegg til de som er med i dag, som burde involveres ?

Andre tema:

- Organisering: - hvor heldig er det at det ikke finnes felles organisasjonsmodell for UE på fylkesnivå ?
 - Oppfatning av samarbeidet og rollefordeling mellom sentral organisasjon og fylkesrep.
 - Oppfatning av organisasjonens gjennomslagskraft inn mot lærer og skole
 - Til hvilken grad opplever man at næringslivet tar UE på alvor (ref. næringslivets egne strategier for nyskaping og vekst)
 - Hva kunne eventuelt gjøre for å styrke næringslivets involvering ytterligere ?
 - Nevn 5 styrker og 5 svakheter ved organisasjon.
 - Med ref. til nevnte svakheter; hva kunne UE gjøre for å bli sterkere innen disse områdene ?
 - Hvilke faktorer er viktig for dere at UE vektlegger i sitt videre arbeid ?
- I forhold til de forventning dere har til UE og UEs "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge", hvordan vil du rangere utviklingen og fremdriften så lang (rangeres 1-10).....

Vedlegg 3:

Intervjuguide – UEs fylkesledere

Bakgrunn / historie (om forankring i fylket)

- Fylkesleders bakgrunn - tidligere arbeidserfaringer
- Fylkesleders bakgrunn i arbeid med entreprenørskap/ungdom/opplæring
- Historisk perspektiv: Entreprenørskap/ungdom/opplæring i fylket.

Fylkesorganisering

- Hvordan forstår du hovedmålene for UE?
- Din formelle arbeidsgiver og finansiering av stillingen.
- Fylkestyrets sammensetning.
- Styrets arbeidsmåte. Styremedlemmenes roller utover å sitte i styret.
- Vurdering av samarbeid med styret.
- Kontakt med sekretariat sentralt – hvordan fungerer den? Hvilken "støtte" får du?
- Kontakt med andre fylkesledere.
- Vurdering av organiseringen - hensiktsmessighet i forhold til å nå mål.
- Andre formelle samarbeidspartnere i fylket.
- Finansieringsarbeid.
- Elevenes medvirkning i utarbeidelsen av strategier og fokus på fylkesnivå

Arbeidsoppgaver/tiltak

- Motivasjon for jobben som fylkesleder
- Egne forventninger til ditt arbeid og resultater
- Hva mener du er det viktigste aspekt ved "mandatet" til den jobben du har?
- Aktuelle og igangsatte arbeidsoppgaver/prosjekter.
 - Hvorfor akkurat disse oppgavene?
 - Hvem og hva er avgjørende for hvilke arbeidsoppgaver du gjennomfører?
 - Hvilke andre oppgaver kunne eventuelt vært gjennomført? Hvorfor?
 - Hvorfor blir ikke disse gjennomført?

Nettverk

- Kontakten mot
 - bedrifter - hvordan blir næringslivet/bedrifter benyttet?
 - opplæringssektor i fylket (og i kommunen for grunnskolen) – viktigheten av denne kontakt og forankring i "skolesystemet"
- Kontaktnett på det mer uformelle plan. (Skole, næringsliv, politikere osv) og hva kontakten består av (Opplæring, inspirasjon, lobbying osv)
- Hvorfor kontakt med akkurat disse aktørene? Hvem skaper kontakten? Hvordan?
- Strategier for å nå ut til "alle" skoler og alle elever – å serve "alle" lokale nettverk.
- Informasjonsarbeid mot medier for å spre budskapet og øke engasjementet

Framtiden

- Positive og negative utviklingstrekk som følge av Ungt Entreprenørskap i ditt fylke.
- Om de reelle framidsutsikter
 - Organisasjonen
 - Finansieringsarbeid
 - Arbeidsoppgaver / nye prosjekter
 - En permanent organisasjon?
- Dine ønsker for fremtiden – som prosjektleder. Hva kan gjøres annerledes? Hvorfor?

Vedlegg 4:

Spørreundersøkelse – skolenes UB-koordinator

Generell bakgrunnsdata:

1. Navn på skole:
2. Type skole: Sett kryss på det som passer

Barneskole

☐

Ungdomsskole

☐

Videregående – allmennfaglig

☐

Videregående - yrkesfaglig

☐

Videreg. – allmenf. + yrkesfaglig

☐

Høgskole

☐

Annet:

☐

Fylke:

3. Totalt antall elever ved skolen

Hvis både allmennfaglig & yrkesfaglige linjer, vennligst oppgi antall elever for de respektive linjer:

Studieretning

Antall elever

UE historikk ved skolen:

4. Når ble UE metodikken for første gang tatt i bruk ved skolen?
5. Hvem var drivkraften bak og sørget for at UE ble introdusert og sikret oppstarten av entreprenørskapsundervisning ved skolen. Var dette skoleledelsen, elever, lærer, foreldre, UEs fylkeskontakt, eller andre. Vennligst forklar forløpet:
6. Hvor mange ungdomsbedrifter (UB) har skolen hatt per år over de 4 siste år ?

2000:

2001:

2002:

2003:

7. Hvor mange elever har deltatt i UB?

8. Hvor mange lærere innen de respektive studieretningen (allmennfaglig/yrkesfaglig) har gått på kurs i regi av Ungt Entreprenørskap ?

Antall lærere:

Allmennfaglig

Yrkesfaglig

% av lærerne

Allmennfaglig

Yrkesfaglig

9. Hvor mange elever har gjennomført entreprenørskapsundervisning etter UE metodikken ?
Yrkesfaglig studieretning:
Allmennfaglig studieretning:

Forankring ved skolen

10. a) I hvilken grad mener du at UE-metodikken og UB har blitt en del av det pedagogiske opplegget ved deres skole: ("1" er i liten grad, mens "5" er i stor grad)

1

2

3

4

5

- b) Vennligst kryss av det som passer:

Metodikken blir i all hovedsak brukt av elevene som en læringsmetode på tvers av fag
Ansett som et eget fag (valgfag) som læres separat fra andre fag

☐

11. Vennligst beskriv hovedutfordringen dere har/har hatt med å få entreprenørskapsundervisning i form av UE som en del av det pedagogiske opplegget ved skolen:

Oppstartsfasen

12. Hvilke fagretninger og hvor mange klasser kommer til å bruke UE konseptet utover høsten ?
13. Er dette flere eller færre enn tidligere år. Hvis færre, hva er grunnen til nedgangen?
14. Er det nye fagretninger som vil bli inkludert for første gang i år ?

15. Beskriv kort hvordan oppstarten fungerer:

Nettverk:

16. Noe av intensjonene med UB er å forberede elevene for hverdagen etter skolegang. Hvordan vil du beskrive samarbeidet dere har hatt med det lokale næringslivet i fbm. UB ?
17. Er det andre aktører som har vært av betydning i oppstartsfasen?
UEs fylkesleder ☐ UE sekretariatet i Oslo ☐ Andre skoler ☐ Annet/andre ? ☐

Annet?:

19. Andre kommentarer/synspunkter:

**Følgforskning av Ungt Entreprenørskaps program:
"Program fornyskap og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge"(2001-2005)**

Første underveisnotat

Ungt Entreprenørskap sitt "Program for nyskaping og entreprenørskap i opplæring og utdanning i Norge" (2001-2005) har som hensikt å bidra til utvikling av entreprenørskapskompetanse hos elever og ungdommer. Østlandsforskning har fått oppdraget med å følgeevaluere implementeringen av programmet over en 3-års periode (2003-2005). Dette er nummer 2 i en serie på 3, og adresserer følgforskningen som har blitt gjennomført i evalueringens andre år, 2004. Følgeevalueringen i 2004 har hatt fokus på hvordan skolens eiere (departement, direktorat, fylkeskommune) og forvaltning (fylkesmannen) legger til rette for entreprenørskaps-opplæring og for utvikling av UEs konsepter. Notatet viser bl.a. at Ung Entreprenørskap (UE) er godt forankret i Norge, og da spesielt på regionalt nivå. UE som organisasjon har videre fått en klar plass i nasjonale planer som bl.a. "Se mulighetene og gjør noe med dem", samtidig som evalueringen viser at man fra sentralt hold foreløpig ikke har evnet å utvikle klare retningslinjer for hvordan skoleledelse og lærere skal forholde seg til og arbeide med entreprenørskap i skolen. Notat gir til slutt en oversikt over hvilke aktører som blir ansett som sentrale pådrivere på regionalt og nasjonalt hold for å få entreprenørskapsopplæring godt forankret.

**ØF-notat nr.: 15/2004
ISSN nr.: 0808-4653**